

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

1642

Vragen van het lid **Kuik** (CDA) aan de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over *de situatie in Oeganda* (ingezonden 19 januari 2021).

Antwoord van Minister **Kaag** (Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking), mede namens de Minister van Buitenlandse Zaken (ontvangen 10 februari 2021).

Vraag 1

Bent u bekend met de berichten van Reuters¹ en Africa News² over het blokkeren van alle vormen van sociale media in Oeganda rond de presidentiële verkiezingen?

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2 en 3

Kunt u bevestigen dat social media in Oeganda is afgesloten tijdens de verkiezingsperiode? Geldt dat voor de conventionele media? Kunt u aangeven of sociale media weer toegankelijk is nu de verkiezingen voorbij zijn?

Antwoord 2 en 3

Op 12 januari jl. werden alle sociale media kanalen in Oeganda geblokkeerd. Op 13 januari jl., een dag voor de verkiezingen, volgde een totale internetblokkade. Sinds maandag 18 januari komen internetverbindingen weer langzaam op gang. Sociale media kanalen zijn officieel nog steeds afgesloten en alleen bereikbaar met een VPN verbinding. De blokkade gold niet voor conventionele media zoals radio, televisie en de krant.

¹ Reuters, 12 januari 2021, «Uganda orders all social media to be blocked – letter», <https://www.reuters.com/article/us-uganda-election-social-media/uganda-orders-all-social-media-to-be-blocked-letter-idUSKBN29H1E7>.

² Africa News, 12 januari 2021, «Uganda blocks social media ahead of tense election», <https://www.africanews.com/2021/01/12/uganda-blocks-social-media-ahead-of-tense-election/>

Vraag 4

Kunt u een schets geven van de veiligheidssituatie in Oeganda? In hoeverre bestaat volgens u het gevaar dat de situatie kan escaleren naar gewapend conflict?

Antwoord 4

De situatie in Oeganda is al maandenlang gespannen en bijzonder zorgelijk. Het grootschalig geweld van 18 en 19 november waarbij bij protesten rond de arrestatie van oppositiekandidaat Robert Kyagulanyi, alias Bobi Wine, ten minste 54 doden vielen, was voor Oeganda ongebruikelijk. Op verkiezingsdag (14 januari jl.) en rondom het bekendmaken van de uitslag op 16 januari jl. bleef grootschalig geweld uit, waarbij de stevige inzet van veiligheidsdiensten ongetwijfeld een belangrijke rol heeft gespeeld.

Vooralsnog blijft de situatie gespannen, met name door het feit dat Wine langdurig onder huisarrest stond en het feit dat de verkiezingsuitslag onder andere door hem wordt betwist. Er bestaat een reële kans op hernieuwde geweldsincidenten. Echter, het risico op escalatie naar gewapend conflict lijkt vooralsnog klein, hoewel niet volledig uit te sluiten. Dat heeft vooral te maken met het feit dat Wine zijn achterban tot dusver nadrukkelijk heeft opgeroepen geen geweld te gebruiken.

Vraag 5

Kunt u aangeven welke organisaties en welke landen in Oeganda optreden als bemiddelaars en kunt u in het bijzonder de rol van de Afrikaanse Unie daarin aangeven?

Antwoord 5

Er zijn geen specifieke bemiddelingsinitiatieven bekend. Ook de Afrikaanse Unie heeft voor zover bekend geen bemiddelende rol op zich genomen. De Afrikaanse Unie nam wel met een beperkte missie de verkiezingen waar (zie ook het antwoord op vraag 14).

Vraag 6

Wat voor steun levert Nederland aan Oeganda en in hoeverre staat de Nederlandse steun aan Oeganda op de tocht op het moment dat de vrijheid van meningsuiting dusdanig wordt gekort doordat online communicatie wordt geblokkeerd door de Oegandese overheid?

Antwoord 6

Zie het antwoord op vraag 10.

Vraag 7

Wat voor steun levert de EU aan Oeganda en in hoeverre is de EU bereid om in dialoog te treden met de Oegandese regering over deze sociale media blokkade, het eerlijk verlopen van de verkiezingen en de veiligheidssituatie in het land?

Antwoord 7

Vanuit het 11^e Europees Ontwikkelingsfonds was voor de periode 2014–2020 € 558 miljoen aan EU steun voor Oeganda beschikbaar. Deze steun richt zich met name op de sectoren «inclusieve groene economie» (€ 360 miljoen aan projecten op het terrein van transport en infrastructuur, voedselzekerheid en landbouw) en «goed bestuur» (€ 148 miljoen aan projecten, o.a. op het terrein van management van overheidsmiddelen). Daarnaast is er € 25 miljoen vrijgemaakt voor ondersteuning van het maatschappelijk middenveld. Naast de steun uit het EOF ontvangt Oeganda ook bijdragen uit andere EU fondsen zoals het *EU Emergency Trust Fund for Africa* (EUTF, ruim € 112 miljoen), het *Instrument for Democracy and Human Rights*, het *DCI Global Public Goods and Challenges Programme*, de *Global Climate Change Alliance* en het *Instrument contributing to Stability and Peace*. Er is nog niet bekend hoeveel fondsen er beschikbaar zullen zijn voor verschillende actoren in Oeganda onder het Meerjarige Financiële Kader 2021–2027. De programmering van fondsen onder het NDICI (Nabuurchap, Ontwikkeling en Internationale samenwerking) zal in de loop van dit jaar zijn beslag krijgen. De EU onderhoudt een reguliere politieke dialoog met de Oegandese autoriteiten waarbij onder andere het buitensporig optreden van de veilig-

heidsdiensten aan de orde is gesteld. De afgelopen periode is bovendien via lokale EU-verklaringen en verklaringen van Hoge Vertegenwoordiger Borrell aandacht gevraagd voor het buitensporige geweld, de krimpende ruimte voor de media en het maatschappelijk middenveld en het belang van transparante en vreedzame verkiezingen. Nederland zal zich er in EU-verband voor inspannen dat de genoemde onderwerpen hoog op de agenda van de EU-dialoog met Oeganda blijven staan.

Vraag 8

Kunt u aangeven hoe het gesteld is met het maatschappelijk middenveld in het monitoren van de verkiezingen en het voorzien van tegengeluiden?

Antwoord 8

De vergaande beperkingen op de ruimte voor het maatschappelijk middenveld om onder andere de verkiezingen te monitoren zijn reden tot grote zorg. Vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en mensenrechtenverdedigers zijn in aanloop naar de verkiezingen herhaaldelijk lastig gevallen of geïntimideerd. Dit betrof ook partnerorganisaties van Nederlandse maatschappelijke organisaties. Bankrekeningen werden bevroren en er was sprake van een inval in het kantoor van een lokale organisatie die de verkiezingen waarnam. Het volledige gebrek aan toegang tot sociale media, een moeizaam accreditatieproces en de afsluiting van het internet hadden vergaande en negatieve impact op de mogelijkheden voor waarnemers vanuit het maatschappelijk middenveld en vertegenwoordigers van politieke partijen om de verkiezingen waar te nemen. Zie ook de beantwoording, op 26 januari jl., van de op 13 januari jl. ingezonden Kamervragen van het lid Van den Hul over de zorgelijke ontwikkelingen voor het maatschappelijk middenveld in Oeganda in aanloop naar de verkiezingen (kenmerk 2021D03341).

Vraag 9

Klopt het dat het buitenlandse NGO's en journalisten onmogelijk wordt gemaakt accreditatie in het land aan te vragen? Zo ja, wat heeft Nederland gedaan om dit aan te kaarten bij de Oegandese overheid?

Antwoord 9

Het accreditatieproces voor zowel NGO's als journalisten werd in aanloop naar de verkiezingen bemoeilijkt. In de tweede week van december presenteerde de *Uganda Media Council* nieuwe vereisten voor de internationale pers. Vóór 31 december dienden de journalisten een *Verklaring Omtrent Gedrag* van Interpol aan te leveren. Ook werden accreditatieverzoeken van een flink aantal buitenlandse NGO's geweigerd of genegeerd.

Via verklaringen met gelijkgezinden (o.a. de EU, de *Partners for Democracy and Governance* en de *Media Freedom Coalition*) en via bilaterale gesprekken heeft Nederland de Oegandese autoriteiten opgeroepen ruimte te bieden voor vrije pers en het maatschappelijk middenveld. Ook heeft de ambassade in Kampala een aantal Nederlandse journalisten ondersteund tijdens het accreditatieproces.

Vraag 10

Kunt u aangeven welke Nederlandse organisaties actief zijn in Oeganda en welke programma's er lopen, gefinancierd door de Nederlandse overheid?

Antwoord 6 en 10

Nederland financiert diverse programma's in Oeganda via centrale fondsen (bijvoorbeeld via RVO, Strategische Partnerschappen Beleidskader Versterking Maatschappelijk Middenveld en Stichting Nuffic) en via aan de Nederlandse ambassade in Kampala gedelegeerde fondsen. Sectoren waarin programma's ondersteund worden zijn o.a. veiligheid en rechtsorde (o.a. gericht op versterking van de justitiële keten), sociale vooruitgang (zoals vrouwenrechten, seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, versterking maatschappelijk middenveld), voedselzekerheid en private sector ontwikkeling. Het totale Nederlandse OS-programma dat in Oeganda wordt gefinancierd bedraagt in 2021 ruim € 91 miljoen waarvan € 39 miljoen aan de ambassade gedelegeerde fondsen.

Een groot aantal van deze programma's wordt via Nederlandse maatschappelijke organisaties uitgevoerd, veelal in samenwerking met lokale maatschap-

pelijke organisaties. Er zijn ruim 40 Nederlandse organisaties actief in Oeganda, waaronder SNV, RVO, Agriterra, en Simavi. Slechts een klein gedeelte van de Nederlandse financiering in Oeganda (€ 3 miljoen voor veiligheid en rechtsorde) loopt direct via de overheid. Nederland is gecommiteerd aan de bovengenoemde programma's en denkt, net als in andere landen, voortdurend na over de meest efficiënte en effectieve vorm van samenwerking, mede in het licht van de veranderende context.

Vraag 11 en 12

Hoe beoordeelt u de positie van oppositiekandidaat Bobi Wine en het feit dat hij de bevolking heeft opgeroepen de verkiezingsuitslag niet te accepteren? Kunt u bovendien bevestigen dat Bobi Wine in zijn huis onder militair toezicht staat en dus feitelijk in gevangenschap zit?

Antwoord 11 en 12

Wine is voorzitter van het *National Unity Platform* (NUP) en de belangrijkste en meest prominente oppositiekandidaat die met name onder de Oegandese jeugd veel steun geniet. Met zijn aansprekende imago speelt hij een prominente rol op sociale media maar ook via de internationale pers. In aanloop naar de verkiezingen werd Wine al meerdere malen gearresteerd, meestal in verband met het niet respecteren van de COVID-19 maatregelen. Hij en zijn directe omgeving hebben te maken gehad met reële bedreigingen, intimidatie en geweld. Volgens de nationale verkiezingscommissie behaalde Wine tijdens de verkiezingen 34,83% van de stemmen, waarmee hij als enige kandidaat enigszins in de buurt kwam van zittend president Museveni, die 58,64% van de stemmen behaalde. Wine heeft direct na de verkiezingen aangegeven de uitslag via de rechter aan te zullen vechten. Hij heeft daarvoor tot 31 januari de tijd. Wine riep zijn aanhang tegelijkertijd op geen geweld te gebruiken, hetgeen zeker van belang is geweest voor de stabiliteit in het land. Sinds verkiezingsdag stond Wine onder huisarrest en werd zijn huis bewaakt door militairen, volgens de autoriteiten in verband met de nationale en zijn eigen veiligheid. Wine had bovendien geen toegang tot zijn partijgenoten. Het door Wine aangekondigde formele aanvechten van de verkiezingsresultaten werd door het huisarrest bemoeilijkt. Tijdens een briefing door de Minister van Buitenlandse zaken op 20 januari is door de EU navraag gedaan naar de situatie van Wine. Het Oegandese Hooggerechtshof oordeelde op 25 januari dat het huisarrest van Wine onrechtmatig was en dat hij ofwel zou moeten worden vrijgelaten of, als daar reden voor is, formeel zou moeten worden gearresteerd. De ambassade was als waarnemer aanwezig bij deze zitting. Op 26 januari trokken de veiligheidsdiensten zich terug van het huis van Wine. De Nederlandse ambassadeur in Kampala bracht, samen met een aantal vertegenwoordigers van gelijkgezinde landen en de EU, op 4 februari jl. een bezoek aan Wine en een aantal partijleiders van het NUP.

Vraag 13

Wat heeft Nederland gedaan en wat kunt u doen om de zaak van de heer Opiye, de mensenrechtenadvocaat die probeerde de zaak van een alliantie uit het maatschappelijk middenveld die was opgericht om de verkiezingen te monitoren (NEW-U) die is opgedoekt door de autoriteiten en de banktegoden van twee NGO's die betrokken waren die zijn bevroren, te verdedigen en nu in de kerstvakantie is opgepakt wegens vermeende geld-witwaspraktijken, zo eerlijk mogelijk te laten verlopen?

Antwoord 13

Het is van groot belang dat mensenrechtenverdedigers wereldwijd hun werk kunnen doen, ook in aanloop naar verkiezingen. Nederland bespreekt dit onderwerp in zowel EU-verband als bilateraal regelmatig met de Oegandese autoriteiten.

Daarnaast volgt Nederland de ontwikkelingen rondom de heer Opiyo op de voet. Op 23 december sprak Nederland via een gezamenlijke verklaring van de *Partners for Democracy and Governance Group* (PDG) zorgen uit over zijn arrestatie en die van drie andere mensenrechtenverdedigers. In die verklaring werd ook het belang van een eerlijk proces benadrukt. Een medewerker van de ambassade in Kampala was als waarnemer aanwezig tijdens het verhoor van Opiyo op 30 december. De ambassade was aanwezig bij het verhoor op

28 januari. De volgende hoorzitting staat gepland voor 2 maart, de ambassade zal daar weer bij aanwezig zijn.

Vraag 14

Is er, gezien het feit dat de EU ervoor heeft gekozen om geen verkiezingswaarnemers te sturen, wel een waarnemingsmissie geweest vanuit de VN of een andere internationale organisatie? Zo ja, wat is hun oordeel over het verloop?

Antwoord 14

Het is niet geheel juist om te stellen dat de EU er niet voor gekozen heeft om een officiële waarnemingsmissie te sturen. De autoriteiten zijn niet ingegaan op het aanbod van een waarnemingsmissie. Nederland nam onder leiding van de EU op verkiezingsdag wel deel aan de lokale «diplowatch», waar in totaal 63 EU-diplomaten aan deelnamen. Tijdens de verkiezingen werden bijna 500 internationale waarnemers toegelaten, o.a. van de Afrikaanse Unie (AU), de Intergovernmental Authority on Development (IGAD) en de Oost-Afrikaanse Gemeenschap (EAC). Lokale vertegenwoordigers van de VN waren beperkt present als waarnemer. Vanuit de AU was slechts een kleine afvaardiging van de *Democracy and Elections Assistance Unit* (DEAU) tijdens de verkiezingsdag in Kampala ter plaatse. De AU heeft nog geen commentaar gegeven op de verkiezingsresultaten en de beschuldigingen van fraude. IGAD en de EAC hebben de verkiezingen omschreven als transparant en vreedzaam.

Vraag 15

Welke inspanningen kan de Nederlandse regering leveren om, individueel of in samenwerking met de EU, in dialoog te treden met de Oegandese regering om ervoor te zorgen dat deze situatie niet zal escaleren?

Antwoord 15

De dialoog tussen de EU en de Oegandese regering is op dit moment voor verbetering vatbaar. Het is van belang om samen met de Oegandese autoriteiten te werken aan het wegnemen van wantrouwen en onbegrip. In samenwerking met de EU en gelijkgezinden spant Nederland zich in om die dialoog te versterken. Daarnaast probeert Nederland via gezamenlijke verklaringen en bilaterale gesprekken een verdere escalatie van de veiligheidssituatie te voorkomen. Voor het voorkomen van een escalatie van de situatie moet overigens niet alleen met de regering worden gesproken, maar is het ook van belang contact te behouden met de oppositie en het maatschappelijk middenveld.

[1] Reuters, 12 januari 2021, «Uganda orders all social media to be blocked – letter», <https://www.reuters.com/article/us-uganda-election-social-media/uganda-orders-all-social-media-to-be-blocked-letter-idUSKBN29H1E7>

[2] Africa News, 12 januari 2021, «Uganda blocks social media ahead of tense election», <https://www.africanews.com/2021/01/12/uganda-blocks-social-media-ahead-of-tense-election/>

Toelichting:

Deze vragen dienen ter aanvulling op eerdere vragen terzake van het lid Van den Hul (PvdA), ingezonden 13 januari 2021 (Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2020–2021, nr. 1461).